

IZR. TANÜGYI ÉRTESEITŐ

Felelős szerkesztő: Barna Jónás.

Megjelen minden hó 1-én. — Kiadja az „Orsz. izr. tanító-egyesület.” — Előfizetési ár: nem tagok számára egész évre 2 frt. — Az egyesület tagjainak díjmentesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak Győri Adolf egyesületi pénztároshoz VI., Eötvös-utca 6. szám, küldendők. Szerkesztői iroda: VII., Sip-utca 12. sz.

TARTALOM: Egyesületünk céljai. Irta: Barna Jónás. — Az időszámításról és a naptárról. Irta: Lederer Ábrahám. — Maleachi prófétának fenyítő beszédei a gyermeknevelésre alkalmazva. Irta: Singer Izrael. — A vallásoktatás céljáról, anyagáról, módszeréről. Irta: Dr. Braun S. — Egyesületi élet. — Könyvismertetés: Évkönyv, ismerteti Dr. Frisch Á. — Vegyesek. — Szerkesztői üzenetek. — Hirdetések.

Egyesületünk céljai.

A lelkes férfiak kis csoportja, mely országos egyesületünknek életet adott, mindjárt kezdetben megjelölte azon célokat is, melyek felé a tanító-ság összességének törekednie kell, hogy egyesületi munkássága eredményes, a közjóra nézve is áldásos legyen. Alapszabályaink szerint egyesületünk törekvéseinek két irányban kell megnyilvánulnia mindenkor és pedig először az *erkölcsi*, másodsor az *anyagi* célok előmozdításában. Persze az életben, a gyakorlatban nehéz őket elválasztani egymástól, mert az erkölcsi javak eredményes munkálása többnyire, de mondhatnók mindenkor anyagi javaink biztonságától függ. A hazai zsidó tanító-ság mégis felekezeti vallásos életéből merített tradíciók szerint — akkori nyomoruságos helyzete dacára — első sorban erkölcsi célokat szabott egyesületi működése elé, melyeket eddig eléggé nem méltányolt módon meg is valósított. Nagy áldozatokkal kiadta a magyar bibliát, melyre mindaddig az egész felekezet anyagi és erkölcsi erejéből nem tellett, kiadta magyar olvasó- és nyelvkönyveit és midőn bámulatos eredménnyel egy évtized leforgása alatt az összes német-zsidó iskolákat megmagyarosította, kitünt, hogy az egyesület elé tűzött erkölcsi célok első sorban a magyar nemzeti eszmét szolgálták és a magyar zsidó tanító-ság becses munkássága a hazafias törekvéseknek tényezői között szerepel. A szent könyveknek magyar fordításával templomainkból is kiszorult a német nyelv, hogy helyet adjon a magyarnak és midőn így 800 ezer lélek családi és egyházi életében összeforrt a magyarsággal, a zsidó tanító-ság méltán rászolgált a magyar tanügyi kormány elismerésére, mely felemelő szavakban tényleg többször nyilvánult is. De felekezeti és egyházunk nem kevésbé élvezte egyesületünk önzetlen fáradozásainak nemes gyümölcseit, mert midőn az iskola hazafias szellemben nevelte serdülő nemzedékeit, élénk tudatra keltette bennök egyszersmind azon magasztos missziót is, mely reájok vár, és nagy részben a zsidóság eszméjének tudattá érlelése eredményezte, hogy a felekezet nagy tömegeit a zsidóságnak kedvezőtlen áramlatok el nem sodorhatták

és csak felekezetünknek érvényesülésre törekvő elemei közül engedtek a gyengébb lelkek a nyomásnak, mely őket egyházunktól elszakította. Lényeges szolgálataiért azonban tanitóságunk ellenszolgálatot nem kapott, sem az államtól, de még kevésbé a felekezettől és ezt mindannyiszor hangsúlyoznunk kell azért is, mert jellemzőnek találjuk, hogy a zsidó tanitóság a maga erejére volt utalva még akkor is, midőn tekintélyes vagyonnal felérő anyagi áldozatokat kellett hoznia azon erkölcsi célok megvalósítására, melyek voltaképen a tanügyi kormány és a felekezet vitális érdekeit szolgálták. Országos egyesületünk azonban, illetve a magyar zsidó tanitóság az alapszabályaiban maga elé tűzött erkölcsi célokat nemcsak a múltban szolgáltatta, hanem szolgálja azokat folyton folyvást, akkor is, mikor a felekezet iskoláinak fejlesztésén tovább munkál, akkor is, midőn tagjainak irányító eszméket ad, hogy a nemzeti időleges törekvéseket mikép vigye be az iskolába és akkor is, *midőn a felekezet legértékesebb közkincsét, az iskolát meg akarja tartani a felekezet birtokában mindaddig, míg az összes közoktatási intézetek államosítását a törvény országosan és kivétel nélkül az egész vonalon egyszerre el nem rendeli.*

Természetes azonban, hogy egyesületünknek második fontos feladata volt a tagok anyagi érdekeinek előmozdítása és ezen céljától el nem térhet a jövőben sem. Ezen anyagi érdekek védelmében egyesületünk mindenkor a legszükségesebbekre szoritkozott. A zsidó tanító azzal a tudattal lép a közoktatás szolgálatába, hogy részére emelkedés nincsen, sem a felekezetenél, sem az államnál. A lemondás tudatával lépi át a fiatal tanító az iskola küszöbét és midőn évtizedek után megtörve testben, de a becsülettel teljesített munka tudatában hagyja oda szellemi tevékenységének műhelyét, bánthatja félreismerés, hálátlanság és sok emberi gyarlóság, de a megcsalatozott ambíció keserű érzetét nem ismerheti, mert el volt rá készülve, hogy az emelkedésben rá illik a szegény zsidó tanító fejére a költő szava: „Nincsen számodra hely!”

Nem is kértük és nem is kérjük a felekezettől, hogy kicsinyléssel taksált tanítóinkat képző-tanári, vagy nagyobb iskolákban igazgatói állásokra megválassza, mert hát elvégre belátjuk, hogy *szegény felekezetünknek sok dekorumra van szüksége* és a középiskolai okl. tanár több dekorumot nyújt az állásnak, mint a rátermettségeről ismert, de az egyetemi gradusra el nem jutott tanító. Az államtól, hol az előkelő pártfogókkal és családi összeköttetések felett rendelkező kéregetők száma oly igen nagy és hol egyéb „magasabb” szempontok is figyelembe vétetnek, a zsidó tanító szintén nem kívánhatja, hogy csak egyet is léphessen azon a létrán, melyet a jó Isten tudja, miért „szamár-létrá”-nak nevezett el a köztudat, talán ama bizonyos kereszt után, melyet a nemes állat a hátán visel, de melyet denique valahol viselni kell, hogy az ember a szent és féltékenyen őrzött szamár-létrának csa közelébe is juthasson.

Régen szerzett tapasztalatok ezek s rajtuk okulva egyesületünk is mindenkor csak arra törekedett, hogy tanító tagjainak a mindennapi kenyeret, az állást biztosítsa. Ez is nehéz, ez is keserves munka volt és épen azoknak járt ki érte sok félreismerés, kik a zsidó tanitóság állásának biztosítását ki-

erőszakolni merészkedtek. Mert a mai generáció nem tudja, de a régi tanító nemzedék nem felejtette, hogy a zsidó tanítóság állandósítását, a szó leg-szorosabb értelmében, ki kellett erőszakolni. Félre kellett vernünk a harango-
kat, a tanügyi és politikai napilapokban állandó rovatokban kellett ismer-
tetnünk az embertelen állapotot, mely a zsidó tanítót a társadalom jogaiból
kirekesztve tartja, nagygyűléseinkből kiharsogott a tiltakozás szava a jog-
csorbitással szemben és tiltakoztunk a szemforgató farizeus felfogás ellen,
hogy a véglegesítést kimondó törvény csak a községi és állami tanítókra
vonatkozik. Igazságunk győzött, de teljes jogorvoslást a zsidó tanító nem
nyert. Mikor a nyugdíjilleték rendezéséről volt szó, egyszerre azon vette
magát észre a zsidó tanító, hogy elül is ütik, hátul is ütik. A felekezet nem
adott neki lakáspénzt, mert a kormány nem kényszerítette a felekezeti iskola-
fentartót, hogy tanítóinak lakást és kertet adjon, bárha a törvény elrendeli,
de hát a felekezetekkel jó lábon élni szintén „magasabb szempont“, és
e jó viszonynak a szegény tanító itta meg a levét. Ámde mikor a nyugdíj-
illetékek kiszabásáról volt szó, ugyanaz a kormány, mely jól tudta, hogy a
zsidó tanító lakáspénzt sohasem élvezett, ugyanezen soha sem élvezett lakáspénz
kihasítása czimén megrövidítette a zsidó tanítóságot nyugdíjigénye egy ötödév el.

• Még ehhez is hallgattunk és ha szót emeltünk, lojálisan védtük tanító-
ságunk jogait, és elértünk legalább annyit, hogy a zsidó tanítók is, bárha
nem mindenhol, némi lakáspénzt kapnak. Igaz, hogy a jog, törvény és
igazság itt is végesnek mutatkozik, mert ugyanaz a miniszterium, hol meg-
ítéli, hol nem ítéli meg a zsidó tanító lakáspénzét. Különösen utóbbi időben
elutasítják őket jogos keresetükkel, elannyira, hogy azt a benyomást nyer-
tük, mintha a jog, törvény és igazság az illető szakosztály referáló és a
referálásban változó személyek felfogásához volna kötve.

Midőn tehát így meg tudtunk alkudni a viszonyokkal, midőn az anyagi
érdekek védelme alatt nem értettünk egyebet, mint a zsidó tanító állásának
biztosítását: szerzett jogaiban érezte magát tanítóságunk megtámadva, midőn
mind sűrűbben tapasztalnia kellett, hogy oly helyeken, hol az iskolák államo-
sítása kerül szóba, hirtelen felmerül a zsidó iskola felosztásának, beszünteté-
sének eszméje, és hol évtizedeken keresztül a zsidó-iskola terheit a hivek,
bárha áldozatok árán elviselték, 1—2 évvel az iskolák államosítását meg-
előzőleg, a felek nyugtalankodnak, és mintha hivatalos bátorítást nyernének
felülről, az iskola feloszlását szorgalmazzák akkor, midőn már csak rövid
ideig tartó teherviselésről volna még szó. Mint villámcsapás hatott reánk a
tapasztalat, hogy egyik-másik helyen az államosított iskolába azért nem jut-
hatott be a zsidó tanító, mert a birtokba vételnél kiderült, hogy az átvett
vagyon, vagy az iskolaadó nem fedezné a tanító fizetését és az állam ennél-
fogva rossz üzletet kötne, ha a tanítót is átvenné. Egészen új, ismeretlen
felfogás ez, melynek nyomára törvényeinkben sehol nem akadunk. Az állam,
mely a törvény legfelsőbb őre kiforgatja állásából, véglegesített domininmá-
ból, törvénybiztosította jogaiból a tanítót, *mert felekezetének helyi adója nem
fedezi az állam költségeit*, melylyel azon tanítói állás dotálása jár. De hát
ki kényszeríti az államot, hogy ilyen iskolát átvegyen és nem embertelenség-e

átvenni az iskolát, de eldobni a tanítót hivi adózóképességének csekélysége miatt. Ily égbekiáltó jogtalanságnak egyetlen esetben sem szabad megesnie oly országban, mely a jogállam czimére reflektál. Nem szabad megtörténni egyetlen esetben sem, hogy a zsidó-iskolát az államosítás küszöbén feloszlassa a hitközség, mert ez az eljárás azon nyugtalanító sejtelmet kelti, mintha hivatalos közbenjárás is működne közre, hogy a zsidó tanító végkielégítéssel kirekesztessék az állami iskolából. Nem szabad megtörténni egyetlen esetben sem, hogy a zsidó tanítót farizeus képmutatással kiforgassák állásából és odadobják családostul együtt martalékul a nyomornak, a kétségbeesésnek és mikor ezen égbekiáltó igazságtalanság okozóit kutatjuk, egyik közeg a másik után ártatlanságban mossa kezeit, maga is megrémülve a bűnös cselekménytől, melyet elkövetett. Nem szabad megtörténni egyetlen esetben sem, hogy a zsidó tanító kirekesztessék az állami iskolából azért, mert a felekezet hiveinek helyi adója nem fedezi a hitközségtől átveendő tanítók személyi kiadásait. E tekintetben nem ismerünk semmi megalkuvást, hanem a törvény védelme alá helyezkedve, minden megengedett eszközzel élni fogunk, hogy a zsidó tanítóság jogainak a „kimanipulálás“ mesterkedéseivel szemben érvényt szerezzünk. Mi, úgy mint eddig, hiven és rendületlenül fogjuk szolgálni az iskola szent érdekeit és továbbra sem kérünk ezért egyebet, mint a tanítói állás biztonságát. Egyes bürokraták és a tanügyi adminisztráció egyes közegeinek ama privát érzelmeivel, melyek a zsidó tanítóságnak nem kedveznek, mi nem törődünk, ezen privát érzelmeiket csak szánalmunkkal honorálhatjuk, mert törvényeink minden egyes betűje hatalmasabb, semhogy a végrehajtó közegek szimpátiája vagy ellenszenve azoknak szentségén a legcsekélyebb csorbát is ejthetné.

Mi jogot, törvényt és igazságot keresünk és semmi egyebet nem akarunk. Ezen hatalmas jelszó védelme alá helyezte magát a magyar kormány és e hatalmas jelszó hangoztatása mellett helyezzük mi is magunkat a magyar kormány védelme alá.

Meg vagyunk róla győződve, hogy kegyelmes Urunknak vagy nem volt eddig arról tudomása, hogy a zsidó tanítók állásaikból kiforgattatnak, vagy ha volt róla tudomása, úgy csak egyoldalú információ következtében helyeselhetette a történeteket. Miniszterünk erős jogérzete, az ő nemes szive, a zsidó tanítók iránt táplált jóindulata, mind megannyi kezességet nyújt nekünk, hogy rátereltetvén immár figyelme sérelmeinkre, a gyökeres orvoslásra is gondot fog ejteni. Ez pedig oly fényes eredmény, melyért szívesen elviseljük még azok neheztelését is, kiket nagyrabecsülünk és kiknek jóindulatához bizalommal fordultunk orvoslást keresendő. Csak mikor láttuk, hogy eljárásunk eredménytelen, emeltük fel szavunkat lapunkban és bármennyire sajnáljuk az ellenünk zudult neheztelést, de ebben a kérdésben sem elnézést, sem megalkuvást, sem kiméletet nem fogunk ismerni a jövőben sem. A látványosságokat elengedjük, de a kenyeret biztosító állásból még utolsó tanítónkat sem engedjük kiütni.

Barna Jónás.

Az időszámításról és a naptárról.

Tartalom: I. Bevezetés. II. Az idő fogalmáról. III. Az időegységek. IV. A Julian és a Gergely-féle naptárokról. V. Az időtani ismertető jellegek. VI. A zsidó-naptár. VII. A török-naptár. VIII. A khinai-naptár. IX. Néhány tanulság.

(Folytatás.)

A 20. évszázad kezdete.

Azon időszakot, mely 100 évet tartalmaz, *évszázadnak* nevezzük. Így pl. a római pápa és a német császár szerint az 1900. év január hó 1-én betöltöttük volna a XIX. századot, azonban a csillagászok legnagyobb része, továbbá nagyon sok chronologus, mint *Flammarion* Párisban, *Dr. Förster* a berlini csillagászati intézet igazgatója, *Mahler Ede*, budapesti egyetemi tanár, és még többen, úgy nyilatkoztak, hogy a XX. század csak 1901. január 1-én fog kezdődni, ámbár ezen felosztások csak emberi feltevések, az idő mégis változatlanul és osztatlanul halad előre; de a tudományos gondolkodás szerint a XX. század csak 1901. január 1-én kezdődik.

Egy évtized 10 évből áll, és így a 10. év is hozzátartozik az évtizedhez, ugyszintén az évszázadnál, mely 100 évből áll, a 100. év még az évszázadhoz tartozik.

A keresztény korszaknak első éve 1, mely egy egész esztendeig tartott, s így egy évtized teljes tíz évből, *egy* évszázad teljes 100 évből, minek következtében 19 évszázad teljes 1900 évből áll, tehát a 19. század akkor mult el, ha elmult 1900. decz. 31. A XX. század pedig az azután következő napon vagyis 1901. január 1-én kezdődik.

A jelenlegi polgári időszámítás csak az 532. évben lépett életbe, Dionysius Exiguus (a kis Dénes) római apát javasolata következtében, a ki feltette, hogy Jézus Krisztus Róma alapításának 753. évében, december 25-én született. A Róma alapítása után következő esztendő a keresztény korszak 1 éve, ámbár ezen feltevés tévesnek mutatkozott, ezen számítás mégis el lett fogadva, így tehát a keresztény korszak első esztendeje 1 volt és nem 0.

A német császár téves nézetét egy közönséges iskolai példa is megczáfolja.

Pld. valaki egy népiskolai tanulótól azt kérdezi, mikor van születése napja? mire az okos gyermek így felel: Az én korom ma (pld. 1900. június 25-én) 9 év, 5 hónap és 29 nap, ezekután mindenki kiszámithatja, hogy mely évben és mely napon születtem.

A gyermekek be fogják látni, hogy a folyó keletből le kell vonni a gyermekek életéveit, és hogy akkor, midőn a gyermekekhez a kérdést intézték, az 1900. év még nem mult el, hanem csak 1899. év, 6 hónap és 28 nap. Ebből mindenki láthatja, hogy az 1900. év még nincs befejezve és hogy a XX. század nem 1900. jan. hó 1-én, hanem csak 1901. jan. 1-én kezdődik.

Ezen ismeretes, de actualis kérdésre vonatkozó megjegyzések után még néhány, az időtanban előforduló időegységet akarok felsorolni. Az eddig felsorolt időegységek *természeti* időegységeknek nevezhetők, a most következők inkább *művészeti*, mert ezek nem természeti tüneményekre, hanem emberi, társadalmi eseményekre vonatkoznak.

A *korszak*, *periodus*, azon időegység, mely bizonyos fontos eseménnyel kezdődik és melytől fogva egy nemzet ezen esemény éveit számítja.

Így pld. Dr. Ideller Lajos a zsidó időszámítást a következő 3 *korszakra* osztja:

Az 1. *korszak* kezdődik a legrégebb zsidók időszámításával s tart az első templom elpusztulásáig, a babyloni fogságig; a 2. korszak a babyloni

fogságból való visszatéréssel kezdődik és tart a második templomnak s Jeruzsálemnek Titus, római császár által való elpusztulásáig, 3 korszak pedig a zsidók szétszórásával képződik s tart máig.

A régi görögök éveiket az *olympusi* játékok szerint számították, melyeket a monda szerint Hercules hozott életbe és a melyeket a görögök minden 4. év után ünnepeltek.

Az olympusi időszámítás kezdete 770-ben, Kr. e. volt, az 56. olympus 556-ban Kr. e. és a 156. olympus épen 156-ban Kr. e. volt. E számok hasonlóságuk miatt könnyen megjegyezhetők. Az olympiáda korszak kezdetétől 1900. évig Kr. u. 2670 év folyt le.

Későbbben a görögök átvették a syriaiaknak és zsidóknak időszámítását Seleneus Nicator uralkodása alatt 312-ben Kr. e.

A *korszak* időegységen kívül van az ugynevezett *acra* időegység, mely szintén bizonyos nevezetes történeti eseménnyel kezdődik.

Igy pld. az 1900. év az 5660. év a világ teremtése óta, (a zsidók számítása szerint), a 2653. év Róma alapítása óta, 2212. év az alexandriai vagy selencidi óra kezdete óta, a 2430. év Confucius fellépése óta, az 1900. év Krisztus születése óta, az 1318. év Mohamed futása óta, 1010. év a magyaroknak a mai Magyarországon való megjelenésük óta, a 900. év a kereszténység Magyarországra való behozatala óta stb.

Ezen időegységek felsorolásával meghatározásával, kiszámításával foglalkozik a csillagászat, a chronologia, a történettudomány; ezen tudományok segítségével szerkesztik a *naptárt*.

IV.

Julián és a Gergely-féle naptárokról.

Már a föld első népei észrevették az égi és földi tüneményeket, az emberi társadalomban előforduló események mulandóságát és azoknak változásait, és már ők is érezték szükségét az idő meghatározásának, mérésének és kiszámításának.

Az első naptárokat a *chinaiak* használták. Már 2357-ben Kr. e. Yav chinai császár intézkedett az iránt, hogy az akkori csillagászok minden évben készítsenek egy *birodalmi naptárt*, melynek mintájára a többi polgári naptár (Li-suh) készült.

Az *egyptomiaknak* is volt időszámításuk; időmérőül a napot használták, évük pedig 360 napból állott.

A zsidók 1500-ban Kr. e. a holdat és a napot használták az idő meghatározására, miről a biblia első könyve tesz tanuságot.

A *görögök*, jóllehet az egyptomiaktól tanulták az idő meghatározását, mégsem a napévet, hanem a holdévet fogadták el.

A görög időszámítást átvették a *rómaiak*, és ők is, miként a zsidók és a görögök, a hold fázisait használták az idő meghatározására. Azonban ezen számítás nagyon tökéletlen volt. Gyakran támadt kétség az iránt, hogy egy bizonyos nap az egyik hónap *utolsó* vagy a következő hónap *első* napja legyen-e. Azért a papi collegium főpapja (pontifex) közvetítése folytán lett a hónap első napja meghatározva és nyilvánosan kihirdetve, *kikiabálva*. Kihirdetni görög nyelven *kalein*, római nyelven *calendare* s innen származik a *kalendárium* szó.

A római év *Romulus* és *Numa Pompilius* idejében már 355 v. 365 napból állott és így legalább 5 óra 48 perc és 46 mperczel kevesebb ideig, mint a mennyi a föld való forgásának ideje.

Ezen különbség idővel 85 napra szaporodott, minek következtében nagy zürzavar támadt. Ünnepek, melyeket nyáron kellett volna megtartani, tére

estek. Ezen zavarból nagy visszaélés támadt, a mennyiben a római papok az új év kezdetét magánérdekekből és a népek kárára önkényt határozták meg.

Ezen bajnak véget vetett *Julius Caesar*. Rómába hivatta Alexandriából *Sosigenes* híres csillagászt, a ki az akkori tudósok és papok segítségével megszerkesztette az ugynevezett *Julian-féle naptárt*, mely a római időszak 707-ik esztendejében, vagyis Kr. e. 47-ben be is lett vezetve.

Az ujitás abban állott, hogy Julius Caesar a naptárt *a nap mozgásaival hozta összhangzásba*, hogy a *holdévvel teljesen szakított*, a miáltal az akkori népnek jó szolgálatot tett.

Ezen ujitott év 85 nappal szaporodott; képzelhető tehát mennyi nehézségeket okozott ez a polgári életben, a miért is *zavaresztendőknek* nevezték.

Az ujitás értelmében az év nem, mint előbb 354, hanem 365 napból fog állani, és miután a földnek a nap körül való forgása 365 napig, 5 óráig, 48 perczig és 46 mperczig, tehát majdnem 365 nap és 6 óráig tart, elrendelte *Caesar*, hogy minden szabályos év csak 365 napot, de minden 4-ik év 4×6 órával vagyis 1 nappal többet s így 366 napot tartalmazzon

Ezen naptárt a Krisztus születését követő években átvették a keresztények is. A zsidók is hozzászoktak lassankint ezen időszámításhoz, azonban a családi és vallási életben a hold év maradt az irányadó; nagyon természetes, hogy gyakran kellett naptárukat javítani egy vagy több nap beiktatása által.

Azonban a XVI. században kezdték észrevenni, hogy az ujitott naptár is hibás, mert a tavaszi nap-éj egyenlőség Aequinoctium a természetben 10 nappal előbb volt látható, mint a hogy azt a naptár jelezte; s ilyen tapasztalatok után nagyon természetesnek találták azt, hogy a husvéti ünnepek meghatározása nehézségekkel fog járni.

A Julian-féle naptár szerint minden rendes év 365, minden 4-ik év pedig 366 napból állott s e szerint 11 perczczel és 14 mperczczel többet számított.

Ezen téves eljárás 128 év múlva már 11 percz 14 mp $\times 128$ vagy 1 napi különbséget, 400 év múlva pedig 11 p. 14 mp. $\times 400$, tehát körülbelül 3 napi különbséget okozott, 1591-es évben, *Gergely* pápa idejében ezen eltérés már 10 napot tett.

325 ben Kr. u., tehát a Niciai zsinat évében a tavaszi nap-éj egyenlőség márczius 21-ére 128 évvel későbbén márczius 20-ára, 256 évvel későbbén márczius 18-ára, a XVI. század vége felé pedig márczius 11-ére esett.

Gergely pápa, áthatva azon törekvéstől, hogy ezen általános zavarnak véget kell vetni, *Lilio Luigi*, veronai orvos és csillagász segítségével már az 1582. évre oly naptárt készített, mely a föld tropikus évének jobban megfelelt. *Mindenekelőtt elhagyta a fölösleges 10 napot, az 1582. évre, úgy, hogy egy pénteki nap, mely a régi naptárban október 5-ével volt jelölve, az új naptárban okt. 15-ével lett jelölve*, s így a közbeeső 10 nap elesett. *Elrendelte továbbá, hogy minden 4-ik év szökő év legyen*, ugyszintén az évszázadok zár éveinél is minden 4-ik legyen szökő év, csak az évszázadok zár éveitől kezdve nem lehet szökő év az, melyben, a zérók előtt álló számok nem oszthatók 4-el maradék nélkül pld. 1700, 1800, 1900; de már 2000 lehet és legyen szökőév.

Míg a *Julian-féle* naptár minden 400. évben 300 rendes és 100 szökőévet számlál, addig a *Gergely-féle* naptár minden 400 évben 303 rendes és csak 97 szökőévet számlál.

Vajjon miért hozta be *Gergely pápa* ezen meglepő változást? *Azért, mert ez által a naptári évet sokkal közelebb hozta a napi v. a földi évhez.*

(Folytatása következik.)

Lederer Á.

Maleachi prófétának fenytő beszédei a gyermeknevelésre alkalmazva.

Irta: *Singer* Izrael, S.-A.-Ujhely.

(Folytatás és vége.)

A gyermeknevelés sikerét leginkább akadályozza még a papoknak, illetve a népnevelők méltatlan s kötelességellenes életmódja, mert azoknak a vallás-erkölcsi életmód példaképei gyanánt kellene a nép s így a szülők előtt lebegniök.

A papok életmódja kétféleképen lehet méltatlan hozzájuk:

1. Istentiszteleti szertartásaikat úgy gyakorolják, hogy Isten nevét megszenteltelenítik és „chillul hasem“-nek lesznek okozói.

2. Hogy társadalmi életünkben a vallás tanaira nem ügyelnek és ezzel a nép bizalmát eljátszszák.

Ezek miatt a következőkkel fenytíti meg Maleachi a levitákat és kohánitákat: „A fiu tisztelje az atyját és a szolga az ő urát. Ha atya vagyok, hol az én tiszteletem? ha pedig úr vagyok, hol a félelem tőlem? szól az Örökkévaló, a seregek Ura hozzátok, papok, kik nevemet megvetitek, mert tisztátlan áldozatot hoztok és azt mondjátok, hogy megvetett az Örökkévaló asztala.“ (1., 6—8.)

Később így inti őket: 19. „A papnak ajkai ösmeretet őrizzenek és Isten ösmeretét keressenek nála, mert az Örökkévaló a seregek Urának küldötte, angyala ő.“ (2., 6—8) A talmud azt a megjegyzést teszi. Chagig. 12. „Ha a pap oly gáncstalan, oly büntetlen, mint az *angyal*, akkor végy tőle tanítást; különben ne.“

Azután folytatja: 21. „De ti letértetek az utról, félrevezettetek sokat a thorában, megrontjátok Lévi szövetségét, így szól az Örökkévaló:

22. Azért teszek megvetetté és lealázottá titeket az egész nép előtt, mivel utjaimat meg nem őriztétetek.“ (2., 7—10.)

Ezen vétkek elkerülése végett a próféta erre inti hallgatóit: 23. „Emlékezzetek szolgálómnak, Mózesnek tanára, melyet parancsoltam neki egész Izráel részére a törvények és ítéletekre. (3., 22.)

Utóbbi szavakkal talán arra is akart Maleachi célozni, hogy a nép ne vezettesse magát félre a méltatlan papoktól, mert a thorát *egész* Izráel kapta. A zsidóság nem ismer papi hierarkiát. A thorára utalja az izráelitákat, mert a benne Isten szentségére, igazságosságára és gondviseléséről szóló tanok legalkalmasabbak a tévedésektől való megóvásra. Ha Istennek tulajdonságai tisztán állnak szemünk előtt, akkor a bűnök megszűnnek az emberek közt és azt akarta Mózes elérni; tanításai, törvényei és szabványai az emberiség tisztaságára és békéjére törekednek.

A mit pedig Mózes remélt azt a nép hite szerint Elijáhu fogja egykor létesíteni. Népünk eme két nagy alakjáról a következő hasonlóságokat emeli ki a Midrás: (Jalkut 2. r. 209.)

1. Mindkettőt Isten emberének nevezi a szentírás.

2. Mindkettőnek menekülnie kellett, mivel élete veszélyben forgott. (Ex. 2., 15. I. kir. 19. 4.)

3. Menekülésük közben mindketten kútforrás mellett találtak pihenőt.

4. Szent buzgalmukban mindketten megöltek egy-egy gonosz férfit. (Ex. 2., 12. I. kir. 18., 40.)

5. Mindkettőt nő ápolta és tartotta fenn: Mózes Jitró leánya, Elijáhut a sareptai nő. (Ex. 2. I. kir. 17., 19.)

6. Isten büntetését hirdették mindketten a király előtt: Mózes Fáraónak, Elijáhu Áhábnak.

7. Isten szelleme vonult el mindkettejük előtt és hallották hangját elvonulása közben. (Ex. 3., 2. I. kir. 19., 9.)

8. Mindketten hegy előtt gyűjtötték össze a népet: Mózes Sinai előtt és Eljahu a Karmel hegye előtt. (Ex. 19., 20. I. kir. 18., 20.)

9. A bálványimádók megölésére buzdította a népet: Mózes az aranyborju készítőinek, Eljahu a Bal prófétáinak megölésére. (Ex. 32., 28. I. kir. 18., 40.)

10. Isten hívőit maga köré gyűjtötte az egyik ép úgy, mint a másik. 26. v.

11. Barlangban rejtőztek el mindketten.

12. Isten hegyéhez mentek Mózes is, Eljahu is, az egyik a Sinaihoz, a másik a Karmelhez.

13. Mindketten a pusztában jártak és 40 napig nem ettek semmit.

14. Mindketten könyörögtek Istenhez a népért, hogy bocsássa meg bűneit és hogy az ősök érdemeiről emlékezzék meg.

15. Bálványimádó királyok iránt egyaránt tiszteletet tanusítottak. Mózes Fáraó iránt, Eljahu Achab iránt.

16. Mindkettő rábizta a népet Isten szavának önkéntes követésére.

17. Végül mindketten hivatva lettek Izráel megváltására. Mózes egyiptomi rabszolgaságból és Eljahu Izráel jövődjé megváltására van hivatva. Eljahu célja az egész emberiség megváltása a testvéri közösség létesítése, ő az igaz és tökéletes békességnek előhírnöke.

A mit pedig Mózes remélt, azt a nép hite szerint Eljáhu fogja egykor létesíteni és a sok hasonlóság között, melyet midr. Jalkut II-ik rész, 209. Mózes és Eljáhu között felhoz, bizonyára a legmegkapóbb, hogy mindketten Izrael megváltására hivatvák: Mózes Egyiptomból, Eljáhu a későbbi szolgaságból, a ki az egész emberi társadalmat a testvéri békeköteléssel fogja egybefűzni, amikor mindenki elismeri Maleachi próféta szavait: „Nincs-e mindnyájunknak egy atyánk? Nem egy Isten teremtett-e bennünket?”

Ime ezért említi Maleachi csupán a két prófétát, Mózes és Eljáhut. Az ő törekvéseik felé kell minden népnevelőnek indulni. Az emberek közti béke és egyetértés, a fajok és népek szeretete, a családi élet tisztasága és a zsidó vallás iránt való hű ragaszkodás: ezek voltak a zsidó próféták eszményképei és ez a zsidó népnevelésnek is az eszménye.

A mit Mózes az isteni törvény kihirdetésével megkezdett, azt Eljáhu be fogja fejezni, és akkor az összes emberek átérzik Maleachi próféta szózatát:

Nem e egy atyánk van mindnyájunknak? Nem e egy Isten teremtett mindnyájunkat? Miért legyünk hűtlenek egymás ellen és megszenteltelennők atyáink szövetségét. 2., 10.

Minden felekezet tanítóinak úgy kellene hivatásukat gyakorolniok, hogy ezen magasztos jóslat bekövetkeztét előmozdítsák és sietessék.

A hibás gyermeknevelés káros következményeinek gyógyítására Maleachi próféta azért tarthatja Eljahu szellemét legalkalmasabbnak, mert nemes tulajdonságai és áldásos tevékenysége folytán ő mintaképül szolgálhat a gyermeknevelők részére.

Mert nemes szive van, mely izgalommal telik meg az emberi nyomorúság láttára; ki van fejlődve benne a családi érzék, éhező családoknak csodálatos módon hoz segítséget. אִישׁ חֹסֵד הָיָה (Ezt az „Isch chosid hojo“ kezdetű legendában a népdal meg is örökölte.) Örzi és megoltalmazza embertársait a veszedelmektől, a hol nem segíthet, ott vigasztalást nyújt; tanácsokkal szolgál a bajban; szerénységre és mérsékletre, Istenhez vetett bizalomra és imádkozásra tanít: a családok békességét előmozdítja, de nem

csak *lágý*-érzelmü, hanem *szigoru* is tud lenni, büneinket szemünk elé tartja és bűnbánásra, büneink elhagyására szólit fel bennünket.

(V. ö. Ber. 3., 6., 29., Chag. 12., Jeb. 63. Tana d. El. 28.)

Mennél inkább fogják a szülőket gyermekeik nevelésében a profétának említett tulajdonságai vezérelni, annál inkább fogják tapasztalni, hogy a gyermekek szive egyesül a szülők szívével és így maguk fogják Elijáhu hivatását teljesíteni és Isten büntetését elkerülni.

A vallásoktatás céljáról, anyagáról, módszeréről.*)

Mélyen tisztelt Uraim! Ugy jártam felolvasásommal, mint Mutantis Mutandum Faust, Göthe hallhatatlan művében, én is a semminél akadtam meg. Tulajdonképpen miről is akarok beszélni? Remélem nem várták, hogy fel fogom ölelni a vallásoktatásnak összes kérdéseit, hogy egyaránt bőven fogok szólni mindarról, a mi a vallásoktatás keretébe tartozik, a biblia, az imakönyv, a történelem tanításának anyagáról és módszeréről; remélem azt sem várták, hogy a sokféle tanterv bírálatába bocsátkozzam, bemutatván a nézetem szerint egyedül üdvözítő tantervet. Ha sokat várnak, csalódní fognak.

Tulajdonkép nem is az önök okulására irtam felolvasásomat, hogy is vállalkozhattam volna arra, én, a ki mindnyájuknál fiatalabb vagyok korban és tapasztalatban, nem az önök felvilágosítására, hanem a magam okulására szedtem rendre mindazt a keveset, a mit a magam lelkében és a sokat, a mit mások könyveiben olvastam. Sejthetik tehát, hogy mindannak, a mit elmondok, ismerős szubjectiv színezete lesz, a mi lehet, hogy helyes vagy helytelen másnak szempontjából, de mindenesetre átérzett a magam lelkével.

Beszélni akarok tehát mindenekelőtt arról, hogy : *mi a vallásoktatás célja*, mit akarunk a vallásoktatással elérni. *Mi a vallásoktatás anyaga*, azaz hogyan tanítsuk, hogy a kitüzött célét elérhessük. Ezen anyag tanításában hogyan tanítsunk, *milyen módszert kövessünk*. Befogom egyuttal mutatni a mi tantervünket, módosítva, kiegészítve ott, hol az én véleményem szerint módosításra, kiegészítésre szorul.

Mi a vallásoktatás célja ?

Felelet: Hogy vallásos-erkölcsös embereket neveljünk.

Igen ám, de mit jelent vallásosság, erkölcsösség ?

Forduljunk a hagyományhoz és nézzük, miképpen gondoltak erről őseink.

Felejthetetlen hatással lehetett Hillel mondása, nemcsak a nála jelentkező pogányra, hanem tanítványainak egész seregére, mikor a bölcs mester apró-cseprő talmudikus vitatkozásainak közepette a felebaráti szeretetet jelölte a zsidó vallás alapelvének, a többit pedig magyarázatnak, a mely e célra előkészítsen. Avagy a mikor R. Akiba Hillelnek ezt a mondását újra kijelöli alapvető felfogásnak és egy tanítványa nem elégszik meg evvel a felelettel, hanem helyesen rámutat arra *זה ספר תלית אדם זו כל התורה כולה* azaz vallásosság és erkölcsösség csak úgy képzelhető, ha mind magunkban, mind másokban tiszteljük az Istenhez való hasonlatosságot. Kell tehát, hogy a vallásos oktatás erre az isteni hasonlatosságra *ותחסרהו מעט מאלהים* figyelmeztesse és oktassa a tanulót; avagy, hogy a szent írás szavával éljünk *קדשים תהיו כי קדוש אני ד' אלהיכם*. Ezt úgy fogjuk fel, hogy benne hatványozott mértékben megvannak mindazok a jó tulajdonságok, melyeket emberi szempontból jóknak mondunk. Isten szentségéhez tehát csak akkor közeledünk, ha magunkban is neveljük ezeket a tulajdonságokat.

*) Ezen érdekes és tanulságos felolvasást Dr. Braun S. tanár a Wesselényi-u. izr. hitk. el. és polg. iskola tantestületi conferentiáján tartotta. Sz.

A vallásosságnak, az erkölcsösségnek ime megadtuk a tartalmát.

Földi működésünket összhangzásba hozni Isten szentségével, ez vallásosság. Gondolatainkat és tetteinket a közösség szempontjából irányítani, ez erkölcsösség. Ilyen vallásosan gondolkodó, erkölcsösen cselekvő emberek nevelése a vallásoktatás célja. Ne felejtjük el, hogy sem a praktikus vagy teoretikus tudás, tudomány, technika, művészet, ragyogó ész vagy kiváló alkotó erő nem ad mértéket, melylyel az ember értékét meghatározzuk. Egyedül a vallásosság, az erkölcsösség, ez adja meg életünk maradandó becsét.

Ugyanis az ember rendeltetése ezen a világon mindenekelőtt, hogy erkölcsös életet éljen, hisz közösségben kell élnie embertársaival és közösség erkölcs nélkül nem képzelhető. Erre tanítson a vallásoktatás, innét van tehát, hogy az emberek csakhamar belátták a vallásoktatás fontosságát és minden tanítás középpontjává tették.

A vallásoktatásnak tehát nem lehet az a célja csupán csak, hogy a gyermekkel bizonyos tudást és pedig minél többet közöljünk, mert a vallásoktatás nem bizonyos anyag elvégzése, hanem a lélek nevelése. Nem az a fő a vallásoktatásban, hogy a gyermek mennél többet tudjon, hanem hogy mennél többet érezzen, azaz hogy vesse szívébe azt a mély erkölcsösséget, mely a biblia minden szavában rejlik.

Kérem, ne értsenek félre; evvel nem akarom mondani, hogy a tanuló ne tanuljon, csak azt, hogy mi ne becsüljük túl a tudást. A vallásos anyag tudása még nem jár okvetlenül vallásos érzéssel.

ולא עם הארץ חסיד bölcseinknek ezt a szavát igen veszedelmesen értették félre. A tudatlan ember nem lehet jámbor ember, a miből azonban nem következik a magunk levonta tanulság, hogy csak a tudós ember lehet jámbor ember. יפה שעה אחת בתשובה בעולם הזה מכל חיי העולם הבא azaz, hogy *minden teoretikus, metafizikus tudásnál többet ér a vallásos, erkölcsös lelkesedés.*

A vallásos erkölcsös lelkesedésnek, a vallásos erkölcsös tett a folyománya, valamint vallásos erkölcsös tanításnak vallásos erkölcsös tett a célja. Ezt a célt pedig, valljuk szent meggyőződéssel, a zsidó vallásoktatás keretében tudjuk legjobban megoldani.

Hogy pedig ezt a célt elérjük a gyermek folyékony elméjével közöljük azt a hagyományos anyagot, mely ezen anyag keletkezése óta a zsidó vallásoktatás tartalma.

És így eljutottunk ahhoz a kérdéshez, melyik is az a hagyományos anyag, mely bennünket e cél elérésére segít, azaz mi a vallásoktatás anyaga?

A vallásoktatás anyaga.

Mélyen tisztelt uraim! A vallásoktatás anyaga a biblia, még pedig a héber nyelven írott biblia; a bibliai történet, minthogy a bibliát teljességében nem tudjuk elvégezni; Izrael története a bibliai korszak után; az imakönyv és vele kapcsolatban őseink szokásainak, hagyományainak szerető ismerete.

Uraim, nem értek egyet azokkal, kik a bibliát csak azért akarják héberül tanítani, mert imáink is héberül vannak megírva, mert az ünnepi istentisztelet középpontja, a tóra héber nyelven való felolvasása. Ez önmagában igen fontos. De még nem minden.

Uraim, mi vallásos zsidókat akarunk nevelni és nem tudósokat. A biblia megértése csakis eszköz egy magasabb cél elérésére a vallásosság és erkölcsösség magasztos tanítására, még pedig a specifikus zsidó etikum tanítására.

Valamint az, a ki nem olvasta eredetiben a klasszikus görög és latin írókat pontos, önálló felfogása nem lehet a régiek törekvéseiről, a régiek

*

életéről, akképpen a biblia vallásos ethikai fölfogása, a zsidó próféták világra-szólo fontossága más nyelven nem közölhető. Grätz igen finomul jegyzi meg, hogy csak az érti meg a bibliát, a ki azt palesztinai ég alatt elolvasta. Ama história szellemébe nem hat, javát nem élvezi se gyerek, se felnőtt ember, ha a bibliát nem olvassa eredetiben. Ha ezzel szemben valaki azt vitatná, hogy a gyermek lelkülete ezen szubtilis élvezetekre képtelen, annak csak az a feleletem, hogy nem csupán a gyermekkoruak, hanem a férfikoruak is tanulnak. Inkább tegyünk valamivel többet, mint kevesebbet és ne foszszuk meg a gyermeket attól a lehetőségtől, hogy majdan ő is felnőtt korában avval a szent áhitattal, szent lélkedéssel vegye kezébe a bibliát, a melylyel mi is gyermeknek adtuk kezébe.

Ne felejtsük el, hogy Izrael szerepe a vallásosság terén sokkal inkább korszakalkotó, mint a rómaiaké a jog terén vagy a görögöké a filozófia és művészet terén. A római jog helyet enged mindenütt a nemzeti jognak, a görög szellem csak a kiváltságosoké, a vallás zsidóságunké. Ne felejtsük el, hogy az általános emberi ethikumot is a biblia hirdette először, hogy ezt az általános emberi ethikumot ugyan átvették a többi vallások is, de csak annyiban hirdetnek ethikumot, a mennyiben zsidó eszméket hirdetnek.

Gondoljunk csak arra, hogy a biblia az emberiség történetével kezdi elbeszélését. Hogy mily mély ethikai gondolat a közös eredet, az isteni hasonlóság, arról már némileg szoltunk. És a cél is, mely felé törekszünk általános emberi, a mit a próféta így fejez ki, *והיה ד' למלך על כל הארץ*, hogy isten lesz az egyetlen Úr a földön, az egyetlen mindenütt. Ez az a mély zsidó ethikum, mely egyesít és nem külön választ, mely egyesít az Istenben, melyet tisztaságában még mindig nem tudtak felfogni, mely a mi sajátos, specifikus tulajdonunk.

Evvel azután megüzentük a harcot minden pogány világfelfogásnak. Mert ez az egy isten nem abban különbözik a több istentől, hogy ő egymaga végzi, a mit a polytheismusban sokan végeztek. Nem a szám teszi, hanem a cselekvés módja. A pogány világfelfogás harcot lát a természetben, a természeti erők irigykednek egymásra, egymást le akarják győzni, a vihar rombol, a villám gyújt, a valódi bellum omnium contra omnes. A zsidó isten megszünteti a háborut, avval, hogy a természeti erőket egy közös célnak rendeli alá, a zsidó isten a villámban és mennydörgésben a tiz ígét adja, azaz az erkölcsiség alapjait, a közösség békéjét, a harmoniát.

A vallásoktatás is békét, harmoniát hirdet, harmoniát az ég és kedély között, a vallásoktatás is lerakja az erkölcsiség alapjait, mi máson hirdetné tehát ezt, mint azon a könyvön, melyben isten szelleme legtisztábban megnyilatkozott.

(Folyt. köv.)

EGYESÜLETI ÉLET.

Tudósítás.

A központi választmány február 26-án tartott üléséből a következőket jelentjük:

Elnök: Kornfeld Gyula.

Jegyző: Hajnal Jakab.

Jelen voltak: Barna Jakab, Barna Jónás, Bató I. Lipót, Bárd Rezső, Györi Adolf, Halász Nátán, Kertész Ármin, Mendl Lajos, Pfeiffer Ignác, Révai Miksa, Székely Lajos és Wolf Ármin.

Távollétüket kimentették: Lederer Abrahám, Maislis Ferencz, Korányi József, Kuttner Miksa és Ózer Zsigmond.

A január hó 24 én tartott ülésről szóló jegyzőkönyv felolvasása és hitelesítése után a tárgyalás a következő rendben folyt:

1. Halász Nátán élő szóval is megköszöni a választmánynak jubileuma alkalmából vele szemben tanusított kartársi jóindulatát és igéri, hogy tőle telhetőleg az egyesület céljait előmozdítani fogja. A választmány szóló éltetésével e kijelentést örvendetes tudomásul veszi.

Bató J. Lipót pedig megköszöni a választmánynak elismerő nyilatkozatát valamint a tiszteletdíjat, melyet részére azon alkalomból, hogy a szidurhoz imarendi tartalomjegyzéket irt, megszavazott.

2. Elnök szomorú jelentést tesz Reif Jakab, az egyesület alelnökét édesatyja elhalálózása által ért nagy veszteségről, valamint arról, hogy Mandl Bernát érdemes választmányi tagot is édes anyja elhalálózása mély gyászba ejtette.

A választmány őszinte részvétének jegyzőkönyvileg adott kifejezést, miről a gyászolók külön részvétlevelben értesítendők.

3. Elnök előadja, hogy a választmány határozata értelmében előadta a dunántuli rabbiegyesület elnökének az egyesület álláspontját a fordított imakönyv és bibliák kiadása ügyében, melyre nézve a rabbiegyesület vezetősége ugyan még nem hozhatott határozatot, miután ezt csak egy későbbben tartandó gyűlésben teheti, de az eddig folytatott levelezésből ítélve alapos a kilátás a megegyezésre, miután a rabbiegyesület a kérdéses könyvek kiadásával csakis a hitoktatás ügyét kívánja szolgálni és anyagi hasznot nem keres.

A választmány e jelentést helyeslő tudomásul veszi.

4. A választmány örvendetes tudomásul veszi, hogy méltóságos Dr. Jókai Mór a nevét viselő alapítványi kamatokat — a választmány előterjesztése alapján Weisz Samu szakolczai tanitónak ítélte oda; valamint, hogy Lederer Ábrahám tanár szinte a választmány által első helyen ajánlott Fischer Ferencz földesi tanitónak jutatta a nevét viselő alapítvány kamatjait.

5. Beható tanácskozás alapján a választmány 11 tételben megszavazott összesen 540 koronát részint beteg, részint rendkívüli segély czimén.

6. Az utolsó ülésben az elnök által rövid uton folyósított kisebb nagyobb összegű segélyeket, összesen 45 koronát a választmány utólagos jóváhagyással látja el.

7. A választmány beható tanácskozás után, melyre 4 tanitónak belépési nyilatkozata szolgáltatott okot, kimondotta hogy a felvételre jelentkező tagok részére nem engedheti el a mulasztott tagdíjak pótlását, mert ez az alapszabályokba ütköznék.

8. 5 tanitónak megadatik a hátralékos tagdíj lefizetésére kért halasztás azon megjegyzéssel, hogy mindaddig, míg a hátralék a 6 koronát meghaladja, anyagi támogatásra nem tarthatnak igényt.

9. Klein Gyula szombathelyi tanító részére a kívánt felvételi okmányt a választmány engedélyezi, mihelyt életkorát igazolja.

10. A választmány tudomásul veszi, hogy az egyesület könyvei közül a folyó évben a következők kerülnek új kiadásra és pedig:

Mózes második könyve, a héber ABC-s könyv, a német ABC-s könyv, a Deutsch-féle imakönyv, a III. osztályu német olvasókönyv, az új olvasókönyvekből pedig a II., III. és IV. osztályu rész és végre a fordítás nélküli imakönyv.

11. Elnök jelenti, hogy Csukási a bibliai történet megírására halasztást kért folyó évi szeptember 1-éig, a mikor mind a három részt egyszerre benyújthatja.

Többek hozzászólása után a választmány a kért halasztást megadja.

12. Bárd jelenti, hogy a magyar nyelvkönyv kéziratát néhány nap múlva be fogja nyújtani.

Tudomásul szolgál.

13. Elnök a folyó évben tartandó rendes közgyűlésre nézve előterjesztést

tesz, mire a központi választmány beható tanácskozás után a következőket határozza:

Folyó évi július elsejére, hétfőn délutánra a teljes választmányi ülés hivandó egybe Ezen tanácskozás tárgyai későbbben állapittatnak meg.

Július 2. és 3-ára hivandó egybe a közgyűlés, a melynek tárgyait részint általános tanügyi kérdések megvitatása, részint pedig a szorosán vett egyesületi ügyek képezik.

A részletes munkaprogramm későbbben fog megállapittatni, de kimondatik már most is, hogy a közgyűlés első napjára a következő 2 tétel tűzendő ki tárgyalás végett:

a) *A zsidó iskola a felekezet és a haza szolgálatában.*

b) *Uj olvasókönyveink.*

Az elnökség felhatalmaztatik, hogy e tételek kidolgozásával és előadásával egy-egy szakférfiut bizzon meg.

A közgyűlés 2. napján az alapszabályok módosítása, tisztujítás és egyéb egyesületi ügyek képezik majd a napirend tárgyait.*)

14. A rendes tagok névsorába felvétetik Reichenthal Adolf, N.-Szombatan működő tanító (30 éves), megfelelő tagdíjpótlás kötelezettsége mellett.

Elnöki posta.

— A jelen számban hozzuk a tagok pótkimutatását. Ebbe azon kartársaink nevét vettük fel, a kik hátralékaikat kellőképpen törlesztették, vagy pedig annak lefizetésére halasztást kértek és nyertek. De ismételten figyelmeztetjük a hátralékosokat arra, hogy mindaddig, míg többel tartoznak, mint 6 koronával, semminemü pénzbeli kedvezményre nem tarthatnak igényt

Szükségesnek találjuk, hogy a hátralékosok tájékoztatására alapszabályaink ide vonatkozó pontját itt szóról-szóra közöljük:

„10. §. A ki az egész évi tagsági díjjal, vagyis négy forinttal hátralékban van, megszünt az egyesület tagja lenni és valamennyi jogát elvesziti, anélkül, hogy a már befizetett járulékok visszafizetésére igényt tarthatna.

Rendkívüli esetekben azonban a választmány netaláni mostoha körülmények tekintetbe vételével további *hat hóig* terjedő fizetési halasztást engedélyezhet.“

— Minthogy valószínű, hogy a folyó évben tartandó közgyűlésen az alapszabályok módosítása is kerül a napirendre, figyelmeztetjük mindazokat, a kik valamely módosítást szándékoznak indítványozni, hogy azt idejekorán írásban megtegyék, mert az érvényben levő alapszabályok 27. §-a követeli, hogy az ily indítvány legalább egy héttel a közgyűlés előtt az egyesület elnökségéhez írásban beadandó.

Ugyanaz áll minden egyéb önálló indítványra nézve, mely a napirend tárgyaitól különválva tárgyalandó volna.

Folyó évi február hóban tagsági díjat fizettek:

a) *Pártoló tagok:*

	kor.		kor.
Izr. hitk., Békés Csaba 1895—97. évre	30.—	Horovitz Adolf, Nagyszombat	10.—
Izr. hitk., Besztercebánya	10.—	Dr. Venetiáner Lajos, Ujpest	10.—
Izr. hitk., Mohács	10.—	Deutsch Mór, Vác	10.—

b) *Rendes tagok:*

	hátr. f. é. kor.		hátr. f. é. kor.
Bauhorn Ede, Szolnok	8 —.—	Klein Sámuel, Ungvár	4 —.—
Blau József, Szilágy-Somlyó	4 —.—	Kornstein Ignác, Högyész	6 —.—
Bodrogi Ignác, Zenta	8 —.—	Lengyel Manó, Baja	4 —.—
Dőri S. Zsigmond, Bpest	— 8.—	Lerner Vilmos, Erzsébetfalva	8 —.—
Feledi Mór, Bátorkesz	8 —.—	Lippe József, Debreczen	4 —.—
Fleischmann Izrael, Zsámbék	8 —.—	Lőwy Gyula, Ács	4 —.—

*) Minden indítvány kellőleg indokolva legalább *nyolcz nappal* a közgyűlés előtt a választmánynak beküldendő.

	Hátr. f. é. kor.		Hátr. f. é. kor.
Mátrai Jakab, Zsolna	8	Sugár Mór, Kaposvár	8
Offenberger Salamon, Mocsonok	8	Vécsei J. Kálmán, Bpest	8
Singer Henrik, Bpest	16	Voglhut Dávid, L-Szt. Miklós	8
Scher Áron, Kis-Kőrös	8	Vörös Simon, Vágújhely	4
Székely Adolf, Eperjes	8	Weisz Lipót, Magyarfalva	8

Gyűjtés az árva-alap javára :

	kor.
Eckstein Lipót, Salgó-Tarján, perselygyűjtésből az árva-alap javára	6.—
Sasvári Béla, Pécs adománya	24.—
Szabó és Fejér, Nagyszécsényi persely-gyűjtés	2.64
Dr. Weiszbürg Gyula, Bpest „kétes szándéku honorárium“ czinén	10.—

Bárcza-gyűjtés :

	kor.
Lengyel Samu, Homonna	2.—
Lipscher Jakab, Zsámbék	2.—

Helyreigazítás. Brüll Salamon Vágújhelyen működő tagtárs részére a mult évi 12. számban tévesen 6 koronát mutattunk ki 4 korona helyett. — Stark Mór Szemiczen 8 koronát küldött és a f. é. 1. számban tévesen csak 4 korona lett kimutatva. — Az 1. szám szerint Baumgarten Samu Vágújhely 8 koronát fizetett volna, ez azonban téves és így semmisnek tekintendő. — Fleischman J. Gyula részére a 2. számban kimutatott 8 korona helyett 4 korona értendő, mivel csak ennyit fizetett. — Weisz Náthán Lócse, mult év decemberben befizetett 8 korona nem lett kimutatva és így ezen helyen helyreigazittatik.

Budapest, 1901. február 25-én.

Győri Adolf.
pénztáros.

A tagok pótkimutatása.

a) *Pártoló tagok :*

95 Izr. hitk., B.-Csaba	Deutsch Mór, Vác
Izr. hitk., Besztercebánya	100 Blau Miksa, Vác
Izr. hitk., Mohács	Dr. Herzog Manó, Kaposvár
Dr. Venetianer Lajos, Ujpest	Izr. Nöegylet, Dunaföldvár

b) *Rendes tagok :*

517 Altmann József, Gyulafehérvár	Kornstein Ignác, Högyész
Baumhorn Ede, Szolnok	Lengyel Manó, Baja
Bálint Dezső, Magyar-Soók	Lerner Vilmos, Erzsébetfalva
520 Bodrogi Ignác, Zenta	530 Löwy Gyula, Ács
Feledi Mór, Bátorkesz	Offenberger, Salamon, Mocsonok
Fischer Mór, N.-Becserek	Székely Adolf, Eperjes
Friedmann Lipót, Ungvár	Szücs Samu, Budapest
Fleischmann Izráel, Zsámbék	Sugár Mór, Kaposvár
525 Glücksmann Lipót, Sz -Fehérvár	535 Vécsei J. Kálmán, Budapest
Heksch Gyula, Gyulafehérvár	Vörös Simon, Vágújhely

KÖNYVISMERTETÉS.

Évkönyv. (Kiadja az I. M. I. T. Szerkeszti Bánóczi József. 1901. Budapest.)

Huszonnégy irodalmi munkálatot tartalmaz és több érdekes társulati közleményt. Az irodalmi munkálatokban a tudományos és szépirodalom versenyeznek egymással és igazán nem tudjuk, melyiknek ítéljük oda a díjat. Valamennyi megüti a legmagasabb mértéket is, és nemcsak Bánóczinak amugy is ismeretes szerkesztői reátermettséget dicséri, hanem egyéniségének azt a vonzó erejét is, melylyel zsidó jelesebb tehetségeinket maga köré csoportosítja. A „Lau almon Jiszroel“ igazsága újból megerősödik szivünkben, midőn a különböző hivatásokat betöltő hitfeleinkben a zsidó szellemi életet

és a hozzá való szeretetet ébren találjuk. Tudós rabbik és tudós világiak találkát adnak egymásnak egy zsidó irodalmikönyvben, hogy a zsidó szellem gondolkodását és fölfogásának körét bemutassák.

S itt jó lesz *egy pillanatra megállanunk, hogy benyomásainkat leszegezzük.* A mi irodalmi társulatunk *tisztán és kizárólagosan a zsidó ismeretek terjesztését és a zsidó élet bemutatását tüzi ki célul.* Nem kalandozunk át idegen területekre és nem foglaljuk le egyedül magunknak — habár némi joggal mi is tehetnők — a tudományhoz való jogot. A mi évkönyveink nem annak a bizonyítására vállalkoznak, hogy tudomány egyedül zsidó alapon lehetséges, csak *a vallásos életünkben nyilvánó szellem megnyilatkozására utalunk. S ez jogunk, sőt kötelességünk.* Ennek a társulatnak a működése a nemzet törzsének egy elhanyagolt ágát ápolja és semmit sem akar elvonni azokból a nedvekből, melyek az egész törzset ápolják. Ha úgy tetszik, azt mondhatjuk, hogy társulatunk működése mintául szolgálhat a felekezeti alapon szervezkedő irodalmi egyesületeknek, mint kell oly intenzív tevékenységet kifejteni, hogy attól a felekezethez való szeretet erősebb gyökeret verjen, a nélkül, hogy mások rovására és mások érületének megsértésével kelljen ezt tennie. A tisztultabb vallásos fölfogás is ezt diktálja. A mennyiben a humanizmus egyedül az erkölcsi érzés fejlettsége alapján erősödhetik, nagyon is szükséges, hogy ezen érzés ápolását ott kezdjük, a hol a legkisebb megerőltetéssel nagyobb eredményt érünk el: *a saját vallásunkon.* Igazi jó izlésű ember csak az lehet, a kiben a saját hozzátarozói ébresztik először a kegyelet és a szeretet érzését.

Ennyit általánosságban. A tudományos művekből szemünkbe ötlenek — hogy sorrendet kövessünk Heller, Bacher, Beck, Neumann, Kecskeméti, Rosenberg, Vajda, Kayserling, Pillitz és Alexander tanulmányai. Heller Vörösmarty születésének századik évfordulója alkalmából bemutatja a szózat költőjének szabadelvű állásfoglalását az akkori zsidókérdéssel szemben. Munkatársa Kossuth Pesti Hirlapjának és Vahot Imre Pesti Divatlapjának. Mindkét hirlapban szól a zsidókról és kivált a Pesti Divatlapban „Zsidóság“ czim alatt oly javaslatokkal lép föl, melyek emlékét a zsidó érdekek szempontjából is a legnagyobb tisztelettel őrzik meg. — Bacher cikke az I. M. I. T. egyik fölolvasó estélyén már előadatott. A napi sajtó nagy része bő kivonatokban közölte is tartalmát és így itteni bővebb megismertetése alól felmentve érezzük magunkat. Rövid kivonatát még is adjuk. Czime: „Zsidó vértanuk a keresztény naptárban.“ Abból indul ki, hogy a római *San Pietro in vincoli* templomban, a hol II. Gyula pápa siremlékét Michel Angelo Mózese disziti, egy sokkal régebbi zsidó műemlék is található: a hét szent makkabäus testvérek földi maradványait őrző hét reteszre osztott márvány-sarkofag. A római egyházi kalendárium, melyet XIII. Gergely 1584-ben készített, meg is emlékszik arról, hogy a makkabäus testvérek földi maradványait az említett templomba elhelyezték és hogy augusztus elsején Antiochiában a hét testvér és anyjuk szenvedésének emlékét ülik meg. A makkabäus testvérek — kikről ujabban különben Rampolla, a pápa titkára kimerítő tanulmányt írt — nem azonosak Mattathiás fiaival. Az elnevezésben való tévedést az okozta, hogy a II. Makk. megemlékszik arról az anyáról, ki végignézte fiainak halálát, kik egymást buzdítva, a kegyetlen Antiochus parancsainak ellenszegültek. A történet, úgy látszik, Antiochiában játszódott le és ez magyarázza, hogy Antiochiában ülték meg ezen kegyetlenség emlékét. A tény történeti hitelességében alig lehet kételkedni. A 4. században a hét testvér siremléke fölött keresztény bazilika emelkedik és arany száju szent János ez év egyik meghatározott napján beszédet intéz a néphez, melyben a testvérek lelkierejét magasztalja. S jóllehet, hogy az egyházfők között sokan a makkabäusokat nem akarták a szentek közé fölvétetni, mert a kereszténység keletke-

zése előtt éltek, mégis idővel kultuszuk mindenütt elterjedt és velük együtt anyjuk kultusza is. A szir kútfők „Samunának“ (a. m. „hasmonäus nő“) nevezik a hét testvér anyját.

A hét testvér dicsősége a görögül beszélő zsidóság révén elterjedt a keresztények között. A zsidók is kegyelettel megőrizték emléküket, de sohasem azonosították őket a hős Makkabäuosokkal. A testvérek vértanúsága a zsidóknál egybeolvadt a Hadrián császár idejében történt vértanúságokkal és a zsidó legendák azzal hozták kapcsolatba. A héber mondák sok hasonlóságot tüntetnek fel az eredeti görög elbeszélésekkel. A zsidó monda mindazonáltal nem a görög művekből merített, hanem az élő hagyomány forrásából és idővel ezeknek a martirságoknak ab hó 9-én a zsinagógákban való felolvasása szokásossá lett. Ez magyarázza, hogy a keresztények is augusztus elsején ülték meg emléküket, a mennyiben a zsidó gyász is voltaképpen már ab hó elsején kezdődik. A zsidó ritus tartása tehát itt is mutatkozik az egyházban. Érdekes, hogy ezeknek a testvéreknek a szenvedése a bokharai zsidóknál mélyebb nyomokat hagyott hátra. Ab hó 9-ének kedvelt olvasmányát képezte történetök és Firdósi nyelvén a perzsa költészet képeivel és hasonlataival szólaltatták meg a martirokat. Végén Bacher még párhuzamot von Niobe és a testvérek anyja között.

A zsidók jelenlegi állapotáról Romániában Beck Mór hazánkfia értekezik. Beckről tudjuk, hogy sokat fáradozott a romániai hitsorsosai érdekében és különösen az utolsó tömeges kivándorlásnál sok támadásnak is volt kitéve, zsidó részről is. Az évkönyvben tárgyilagos képét igyekszik adni az ottani helyzetnek. Harmincz-harminczöt év óta az „idegenek“ ellen hozott törvények a zsidók kivándorlását akarják elérni. Legelőször törvényben kimondták, hogy csak keresztény vallásu idegeneket lehet honosítani, 1868-ban rendeletet bocsátott ki a kormány, mely szerint községben vagy faluban csak vagyonos ember telepedhet le, a mit különben a zsidók zaklatására nagyon ki lehetett használni. Hogy a zsidókat kenyérkeresetüktől is megfoszszák 1872-ben törvénybe iktatták, hogy a dohány elárusítása és italok kimérése csak román választói joggal bíró polgárnak adható ki. A zsidók úgy vélték magukon segíteni, hogy a városokba költöztek és így a városok zsidó lakossága óriás módon megsaporodott. S most e törvényhozás intencziója az lett, hogy a városból kiszoríták őket. A berlini congresszus óta nem javult a helyzet. A nemzeti banknak nem lehet zsidó hivatalnok, jöllehet a szükség gyakran zsidók kinevezését parancsolja. Ilyenkor ideig-óráig zsidókat alkalmaznak a könyvviteli osztályban. 1888-ban a nihilisták ellen hoztak törvényt, mely szerint oly idegen, ki gyanus, minden megokolás nélkül kiűzhető. A gyakorlatban zsidókra alkalmazzák s még a legelőkelőbb foglalkozásu és legkifogástalanabb jellemű zsidó is a legcsekélyebb kihágási vétségnél ezen törvény alapján kitolonczolható. Ily kicsinyes kifogások alapján egy rabbit tolonczoltak ki az országból. Ezt a törvényt a Romániában született zsidónál is alkalmazzák. Huszonnég év óta 65—70 zsidót honosítottak és azt a 800 zsidó katonát, kik a függetlenségi harcban részt vettek. Csakhogy ezeknek nagy része a honosításért járó száz forintnyi díjat le nem fizették és így nem is honosítottak. Katonai szolgálatot a nem honosított zsidó is köteles végezni. A házalási törvény a házalástól eltiltja a zsidókat és a megelőző kormányok alatt, ha zsidót batyuval a hátán láttak, a batyu elkoboztatott és a kincstár, a legtöbb esetben a *prefektus feleségének* tulajdonába ment át. A jelenlegi Carp kormány humanusan kezeli ezt a törvényt. — Nyilvános iskolába „idegen“ csak pénzért vehető föl és csak akkor, ha a románok már mind fölvetettek. Megjegyzendő, hogy csak bizonyos számú tanuló vehető föl. Az egyetem díjmentes, de az idegenek tandíjkötelesek. Az orvosi fakultáson a tandíj 360 frank. A zsidók úgy segítettek magukon, hogy külön iskolát

alapítottak. Mindezekhez hozzájárul a gazdasági pangás és az a határozottság, melylyel a románok a zsidóknál nem vásárolnak, zsidókat nem foglalkoztatnak. Szerző végül a Carp kormánytól reméli, hogy legalább némileg enyhíteni fog a súlyos helyzetet.

Goldschmid a zsidó stílusról értekezik elég érdekesen, Neuman Nietzsche arisztokratikus világfelfogásával a zsidó demokracziát állítja szemben és értekezése abban sarkallik, hogy a zsidó erkölcsi felfogás az egy isten fogalmából ered és uralomra csak akkor jut, ha minél szélesebb rétegekben el tud terjedni. Tehát demokratikus. Kecskeméti a Minimról értekezik és azt a különben is ismert dolgot emeli ki, hogy a Minim szó nem jelenti kizárólag az öskeresztény és gnosztikus szektákat. Különben elég szorgalmasan hordja össze az anyagot, mely a Minim irodalmában található

Nagyon tanulságos és a magyar zsidók kulturtörténetére egészen új adatokat tartalmaz Mandl Bernát értekezése. E lap olvasóit bizonyára érdekelni fogja „A magyarhoni zsidók tanügye II. József alatt.” Lehetőleg röviden, a mennyire e folyóirat terjedelme megengedi akarjuk ismertetni E szerint II. József 1783-ban elrendeli, hogy oly helyeken, hol több zsidó lakik zsidó főiskola állítandó föl s ott minden szükséges tárgy tanítandó, de bizonyos órákat a hétben a vallásnak kell szentelni. A tanítókat a hitközségek javaslatba hozzák, akiket a nemzeti iskola főlügyelői kineveznek. Kinevezhető a türelmi adó arányában keresztény tanító is, ha a zsidók két hónap lefolyása alatt senkit sem jelöltek. A már meglevő zsidó tanerők négy évi határidőt kapnak, hogy az alatt a szükséges képességeket megszerezzék. A rendelet kiadásától számítva 10 éven túl semmiféle zsidónak ne engedessék meg az ipari vagy keresedői pályákra való lépés, ha igazolni nem tudja, hogy főlügyelet alatt álló iskolát látogatott. A helyi hatóságok kötelesek a 6 éven fölüli zsidó gyermekeket összeírni. Zsidókat az egyetemről visszatartani nem szabad.

Ezen rendelet hatása alatt Pozsony 1783-ban az első nyilvános iskolát megnyitja. Két osztályból állott, két tanítóval, a kik németül és kissé francziául tudnak. A tanulók létszáma: 55. Tanítási tárgyak előírás szerint. Pozsony-megyében még több iskola létesült. A második iskola Ó-Budán létesül 1784-ben keresztény tanítóval. Itt azonban a szülők vonakodtak gyermekeiket iskolába küldeni. Az iskolaköteles gyermekeknek alig a fele iratkozott be. De zsidó tanító alkalmaztatása után a viszonyok javulnak. A harmadik iskola Miskolczon létesül. Tanító a nagy-károlyi iskolából idejött Fürst Israel Levin. Rövid időközökben 32 iskola létesült. A török háború következtében azonban a zsidó hitközségek nem voltak képesek tanítóikat fizetni, a mi sok perpatvarra szolgáltatott okot. Mandl még sok érdekes anyagot gyűjt össze a tankönyvekre vonatkozólag, valamint arra, hogy a változott viszonyok következtében hány zsidó lépett a tanítói pályára. Fájdalom, József halála után az iskolák nagy része megszűnt. Kiadatlan kútfők alapján összeállította Eisler Mátyás dr. az erdélyi főrabbiakat. Erdélyben a 18-ik század első felében 5 nagyobb hitközség van. A legtekintélyesebb a fehérvári, melynek birája az erdélyi zsidók birája. Ennek a községnek már 1591-ben van *bét din*-je. A bét din egy alkalommal pénzbírságra ítél egy zsidót, mert nem jár a templonba és boltját a reggeli ima elvégzése előtt kinyitja. Az okiratok „*Sido Companiának*” nevezik a községet. 1742. óta ismeretes Fejérvár első rabbija. A hitközség a rabbinak évi 150 rános forintot fizet és összes évi kiadása 302 r. forint és 50 kr., a mit az évről-évre kivetett gabellából fedez. Sok surlódás fordul elő az askenáz és szefard zsidók között, a melyek idővel kiegyenlítettnek. II. József idejében rövid időre érvényre emelték az a törvényt, hogy Erdély részeiben csak Fehérvárott lakhat zsidó. A fejérvári az „*országos rabbi*” czimét viseli. Hitközsége választja, de a püspök megerősíti. Az utolsó „*országos rabbi*” czimet viselő zsidó pap az 1879-ben elhalt Friedmann Ábrahám. Vajda Béla

Agrippa zsidó király haláláról értekeznek és kiemeli a király „*demokratikus*“ gondolkodását, vallásos életmódját, s szigorú ragaszkodását a vallásos törvényekhez még csekélységekben is. Szerző adatait igen ügyesen csoportosítja és bizonyítékait a talmud elbeszéléseiből meríti. Szerző annak a valószínű hitének ad kifejezést, hogy Agrippa nem hirtelen halállal múlt ki, hanem erőszak vetett véget életének. Rosenberg Sándor a bibliai és görög világteremtési mondákról von párhuzamot. Kaiserling Luzatto amúgy is gazdag életét sok érdekes adattal világítja meg, s különös súlyt helyez Luzattonak magyar zsidókkal való ismeretségére. Dr. Pillitz Benő, veszprémi orvos, ki fiatal korában Luzatto tanítványa volt, L. egy kiadatlan levelét közli és egyebek közt azt a sírfömliratot is, melyet L. Pillitz Dávid halála alkalmából készített. Dr. Alexander Bernát az I. M. I. T.-ban tartott fölolvasása „A velencei kalmár“-ról zárja be az értekezések érdekes sorát. Alexander fölfogása a Shakespere e drámájáról ismeretes. Szerinte az egész mű művészi mese, eleme a csodálatos, ha nem is csodás — mesejáték. Aztán áttér Shylock alakjának ismertetésére, áttér esztétikai ismertetésére és Shylock jelleme és jelentősége megértetéséhez, Shakespere költői modorát ismerteti.

Az évkönyv szépirodalmi részére ezuttal nem térünk ki. Szépirodalmi elbeszélések kivonatban semmi élvezetet nem nyújthatnak. Hisz' itt nem a mese a fő, hanem annak kidolgozása. Még megemlíjük, hogy ez idén is az I. M. I. T. tagilletmény gyanánt az évkönyven kívül Büchler Sándor 2000 koronával pályakoszoruzott művet adja tagjainak. A zsidó községek szervezetének történetére kitűzött 2000 koronányi díjat Dr. Venetianer Lajos nyerte. A társulat ebben az évben is pályázatot tűzött ki a biblia kanonizálása utáni kor zsidó irodalomtörténetére. Pályázati határidő 1901. május 31. Díj: 2000 kor. A társulat több bizottságra osztotta föl munkakörét, amelyek mind serényen működnek. Van *oklevél*, *folklore*, *fölolvasó* és *propaganda* bizottság, melynek tagjait az igazgatóság választja.

Budapest.

Dr. Frisch Ármin.

VEGYESEK.

Felekezet és állam. A „Magyar Nemzet“ cz. politikai napilap, mely a kormánynak félhivatalos közlönye, m. hó 15-iki tanügyi mellékletében „Felekezet és állam“ jelszó alatt lapunk utolsó vezércikkére reflektál és gyengíteni akarja azt a hatást, melyet felszólalásunk úgy a miniszteriumban, mint a tanügyi körökben keltett. A t. rovatvezető czáfolata mit sem mondó tájékoztatlanságra vall, és ezen tájékoztatlanságnak köszönhetjük, hogy állításainkat megerősíti, a mire különben nem szorulunk, mert azokért, a miket irunk, mindenkor helyt állni készen vagyunk. A mi lapunk komoly tanügyi lap, egy országos egyesület hivatalos közlönye. Mint ilyen nem keres előfizetőket és nem hajhászsa olvasóközönségének tetszését. Mikor az „Értesítő“ kénytelen félrevernü a harangot, akkor — tessék elhinni — nagy baj van és ezen bajokról említést is tettünk élöszóval a miniszteriumban, oly előkelő helyen, hol meghallgattatást véltünk találni. Csak mikor láttuk, hogy eljárásunk hiábavaló, tettük lapunkban szóvá az ügyet, de távolról sem mondtuk el mindazt a mit tudunk, a mit leírni restelünk, nehogy a magyar kormányzat ellenségei kihasználhassák azon visszásságokat, melyekre utalnunk kellene. De az ügyet agyonhallgatnunk nem szabad, mert emberek existenciájáról, felekezetünk tanítóit érintő sérelemlről, sima bürokratizmus mögé rejtőző antisemitizmusról van szó, mely rút társadalmi kinövést most írjuk le élöször nevénel lapunkban. A zsidó tanítók nem érdemlik meg, hogy bántalmakkal illessék őket és ép ezért tehetségünk és befolyásunk minden erejével meg fogjuk törni azt a lappangó kétszinüsködést, mely velök rosszakaratát érez-

teti, ha szerét ejtheti. Ezek előrebocsátása után lássuk csak, mint mond a „Magyar Nemzet“ :

„*Felekezet és állam.* Az államosításokat a felekezeti sajtó gyakran félremagyarázza s félreveri a harangot minden ok nélkül. Így tesz most az „Izr. T. É.“ Az államosításoknál az állam átveszi a szerződési kötelességeket s azoknak meg is felel. Az államosítás előtt alkalmazott tanítókat rendszerint átveszi. Ez a szabály, a többség, mely alól alig van kivétel. Ott, a hol több felekezeti iskola van s minden felekezet, a maga jószántából, beolvad az állami iskolába, az állam a tanítókat szerzett jogaikkal, díjlevélileg biztosított fizetésükkel együtt veszi át. Ettől soha sincs eltérés. Későbbi kinevezéseknél pedig azt a szempontot tartja szem előtt, hogy csak a lakosság felekezeti arányában nevez ki. Példákat könnyen felhozhatnánk, akár hasábszámra. Csak a legujabb kinevezésekre hivatkozunk, így az abaujszántói államosításra, hol három keresztény és három zsidó vallásu tanítót (az összest) átvette, jelesen Lövi Izidor, Hamburger Ignác és Maislis Rafaelt. Ezeket még január havában vették át. Ehhez hasonló eseteket az országban szétszórt helyekről említhetnénk, Hatvanból, Ujpestről, Kispestről, Erzsébetfalváról stb. Ez az igazság a nevezett felekezeti lappal szemben, de ez egyszersmind igazságos is.“

A fentebbiekre nézve a következő megjegyzéseink vannak. Azt mondja a t. rovatvezető: „Az államosítás előtt alkalmazott tanítókat az állam *„rendszerint“* átveszi. Épen ezen *„rendszerint“* ellen van kifogásunk, ezen *„rendszerint“* miatt verjük félre a harangot, mert mi azt követeljük, hogy az államosítás alkalmával *minden egyes esetben, minden egyes zsidó tanító átvétessék*, mert ezen egzisztenciális jogot a tanítósnak a törvény biztosította, melyet csüréssel, elcsavarással senki ember fiának, semmi földi hatalomnak kijátszani nem szabad. Egyetlen egy esetben sem vesztette el az államosítás tényéből kifolyólag más felekezetbeli tanító kenyerét, hanem *„rendszerint“* csak zsidó. Ezt jegyezze meg magának a t. rovatvezető, ki maga is zsidó. De a t. rovatvezető még jobban elárulja tájékozatlanságát, mikor ezt írja: *„Ez a szabály, a többség, mely alól „alig“ van kivétel.* Nem mondaná meg a t. rovatvezető, mit ért az *„alig“* alatt. Mert az *„alig kivétel“* lehet egy antisemita érzelmű miniszteri közegnek igen kevés, miglen ez nekünk igen sok, az igazság pedig az, hogy kivételt egyáltalában nem szabad tenni, mert vagy kedvez az átvétel az államnak és akkor vegye át a tanítókat is, vagy nem kedvez, akkor hagyja meg az iskolát és benne a tanítót és ne tegyen földönfutóvá ártatlan tanító-családokat. A legujabb kinevezésre való hivatkozás nagyon gyenge érvelés. Mert először is, hála Istennek, a legtöbb kir. tanfelügyelő előtt kalapot emelünk és csekély kivételekkel oly humánus férfiakból álló testület ez a tisztos kar, melynek a zsidó tanítósnak mindenkor végtelenül sokat köszönhetett. Ha tehát Abaujban a kir. tanfelügyelő a zsidó tanítók átvételét javasolta, ezen nincs mit csodálni való; derék ember és a törvény szerint járt el. Azután Ab.-Szántó nagy zsidó község, melynek hivei a helyi adó kulcsa szerint teljesen fedezik az átvett három tanító költségeit és végre a helyi összeköttetések is döntők. Hogy pedig Hatvanban, Ujpesten, Kispesten, Erzsébetfalván stb. vannak helylyelközzel kinevezett zsidó vallásu állami tanítók is, hát hiszen épen ezek ama fehér hollók, a melyekkel hivalkodni éppen nem tanácsos, mert erről és ezzel kapcsolatban sok másról is eshetnék szó lapunkban, ha a kinevezésekből „zsidó kérdés“-t akarnánk csinálni. De ez nem szándékunk. Ne nevezzen ki az állam egy zsidót sem, nem bánjuk. Ámde az elhelyezett zsidó tanítókat vegye át az államosított iskolákkal együtt és itt aztán ne legyen kivétel a *„szabály“* alól. Ezt követeljük és semmi egyebet.

Német világ — magyar világ. Valamivel több mint száz év előtt, 1788. június 23-án jelent meg József császár ediktuma, melyben szigoruan

elrendeli, hogy a zsidók német vezetéknevet vegyenek fel, anyakönyveiket pedig német nyelven vezessék. A császár, ki nagy birodalmát nyelvben egységessé akarta átalakítani, hatalmas eszközt látott még az akkori kiszipolyozott, számban is csekély zsidóságban is, hogy itt Magyarországon a germanizáló törekvéseket előmozdítsa. A zsidó hitközségek csak úgy alakulhattak meg, ha a német szellemet, a német nyelvet befogadták. A pápens német és magyar nyelven jelent meg. A 7. §. a) pontja azt rendelte, hogy az oly rabbi, ki az 1788. esztendőnek első januáriusától fogva a gyermekeket, összeesküdteket, meghaltakat nem német nyelven s nem a meghatározott nevekkel vezeti be, avagy a könyveknek foglalóját nem német nyelven írja, első ízben 50 forintra bünteti, második ízben tisztviselésre alkalmatlannak itéli. A b) pont minden férfit és nőt, aki nem az ő mindenkorra felvett vezetéknevével, hanem más névvel él, 50 forinttal marasztalja el, ha ennyivel nem bír, ha nincs annyi értéke, minden örökös tartományainkból kitiltja, kizárja. Adósságai, köteleiségei azonban erejekben megmaradnak, azaz idegen hangzásu neve alatt nyilván lévén, rajta bevételnek. A c) pont azt az izraelitát, aki bizonyosság czéduláját 1788. esztendőnek november végeig a meghagyott mód szerint be nem adja, 10 forintra bünteti, ha annyi értéke nem volna, minden könyörülés nélkül 8 napi közönséges dologtételre itéli. A d) pont a büntetésül kiszabott pénzek felerészét a község pénztárába, melyhez a vétkes tartozik, másik felerészét pedig a feljelentőnek adatja. Ez a szigorú rendelet Bécsben kelt József országlásának (a rómainak huszonharmadik, többi örökös országainak) hetedik esztendejében. Aláírva: *József. Gróf Pálffy Károly*, föls. királyi magyar és erdélyországi udvari kancellarius. *Wlassics Mihály. Szabó Gergely József.* Érdekesnek és időszerűnek tartjuk feleleveníteni a nevezetes pápens e §-át, mert csak ennek szemmel tartása mellett válik nyilvánvalóvá, hogy felekezetiünk teljes megmagyarosodása, a zsidó felekezeti magyar szellemenben való működése nemcsak hazafias, de oly fontos politikai tény egyszersmind, hogy a József császárbeli Wlassics utódának, ki mint kulturpolitikánk vezetője ott ül a magyar király tanácsában, meg kellene teremteni a zsidó felekezeti magyar iskoláit, ha olyanokkal még nem bírnánk. A magyar zsidóiskola missziója nemzeti szempontból sokszorta fontosabb, mint a mily fontos volt száz év előtt a maroknyi hazai zsidóság megnémetesítése és ha az akkori Wlassics, a keletkező zsidó iskolákat bő anyagi támogatásban részesítette, hogy a császár terveit szolgálják, a magyar király oldala mellett működő Wlassicsot arra kérjük: találjon módot a magyar-zsidó iskolák támogatására, melyek alatt inog a talaj, de melyeknek fenmaradása fontos nemzeti érdek. A magyar zsidóságnak teljesen meg kell magyarosodnia, kell, hogy a nemzetiségi vidékeken ép oly magyar legyen, nyelvben, érületben és gondolkodásban, mint az Alföldön, vagy túl a Dunán, ez pedig csak úgy lehetséges, ha első sorban a nemzetiségi vidékeken fentartjuk a magyar-zsidó felekezeti iskolát. Kinek segítyezése mellett? Legyen az állam, legyen a szétforgácsolt zsidó pénzalap, mely ma mindennek, csak nem e czélnak szolgál, de történjék valami. Erre kérjük Wlassics Gyula Ő kegyelmességét, Wlassics Mihály Uram, József császár néhai tanácsosának nagylelkű utódját.

Tót-Raszlavicza. A szegény *Meisner* Kálmán, tót-raszlaviczai tanító ügyét úgy tünteti fel a „Magyar Nemzet,” mintha izraelita hitközsége játszott volna ki és „tették el láb alól, hogy a szegény ember télviz idején szabad ég alá került nagy éhező családjával.” Egyben hírül adja a kormány ezen félhivatalos lapja, hogy „a kultuszminiszter most sürgősen utasította a tanfelügyelőt, hogy tegyen jelentést a szegény ember ügyében.” Nem kell mondanunk, hogy a nemeslelkű magyar kultuszminisztertől nem is várhatunk kevesebbet. Tudtuk, hogy mihelyt magas színe elé kerül az ügy, egy magyar kultuszminiszterhez méltó humánus szellemenben fog intézkedni s csak azért,

mert ezen intézkedéséről értesülünk, álltunk el attól, hogy ezen sajnálatos és szégyenletes ügy az országházban szóvá tétessék. Meisner Kálmán teljes hat hétig járt ügye után Budapesten és ő is, családja is éhen vesz, ha az Orsz. Izr. Tanítóegyesület nem tartja ez idő alatt benne a lelket. Így is, az idő alatt, hogy Budapesten kért, rimánkodott, otthon egy gyermeke elpusztult, felesége pedig szivbajba esett. Tekintetbe véve azonban, hogy egyesületünkön rengeteg a teher, most már a m. kormányon a sor, hogy a tanfelügyelőtől a sürgős jelentést sürgősen be is követelje. Mert Sárosmegye igen messzire esik Budapestről, hiszen csakis így eshetett meg, hogy egy véglegesen alkalmazott tanító a m. kormány hivatalos közegének tudtával földönfutóvá tétessék és családjával az éhenhalásnak dobassék martalékul. Az ottani zsidóságot pedig a félhivatalostól meg nem érdemelt meghurczoltatás helyett méltán dicséret illeti. Hazudik, a ki azt állítja, hogy a zsidók „játszották ki,“ hogy hitközsége „tették el láb alól“ *Meisner* Kálmánt. E kemény szót pedig azért használjuk, mert a tanügyi kormány és a közvélemény félrevezetését látjuk e koholmányban. A tényállásnak megfelelő igazság az, hogy a hitközség fenn akarta tartani az iskolát és tartani akarta *Meisnert*, de a kir. tanfelügyelő ismételten elrendelte a küszöbön lévő államosítás előtt a zsidó iskola bezáratását, daczára, hogy a megyei tiszti orvos és a főszolgabíró nem találták az iskolát hygenia-ellenesnek, habár valószínű, sőt bizonyos, hogy a tót-raszlaviczi szegény zsidók iskolája és az esztergomi bazilika között nagy a különbség, mert míg emezt még Szt. István tíz megye javával látta el, addig Tót-Raszlaviczának zsidó-iskolája semmi földi jóval nem dicsekedhetik. Másrésről azt is bátran állithatjuk, hogy sok oláh daszkál még sokkal mizerábilisabb kunyhóban tanít, de azért államosítás alkalmával egynek sem teszik ki a szürét. De a tót-raszlaviczi zsidók, hajlandók voltak erejüket felülmuló áldozatokat hozni az államnak és ezen áldozatokat ma is szívesen teljesítik, ha az állam tanítójukat alkalmazza. Mi nem szoktuk a zsidó hitközségeknek a pártját fogni, ha meg nem érdemlik, de ennek a nyomoruságos zsidó hitközségnek áldozatkészsége felemelőbb, mint mikor némely nábob tizezreket hoz a közművelődés oltárára. Reméljük, hogy a m. kormány ez áldozatot méltatni is fogja és a szegény tanítónak visszaadja otthonát.

Uj iskolaszéki elnök. A hevesi izr. hitközség január hó 14-én iskolaszéki tisztújító közgyűlést tartott, mely alkalommal általános lelkesedéssel újra Füzessy József dr. hevesi tb. megyei főorvos lett az izr. iskola elnökének megválasztva, ki azonban, miután e tisztséget 12 éven át odaadó és páratlan buzgalommal betöltötte, most, daczára a hitközség többszöri kérelmének, lemondott. A hitközség sajnálattal vette tudomásul Füzessy dr. visszalépését és a tanügy terén szerzett érdemei elismerésül örökös tiszteletbeli iskolaszéki elnökké választotta s részére diszokmányt állított ki. Füzessy dr. azon tiszteletreméltó férfiak egyike, ki életének szabad perczeiből sokat, igen sokat az iskolának szentelt. 1888-ban létesítette Hevesen a „Gyermekebarát“-egyesületet, melynek célja szegény tanulókat téli időben a szükséges ruhákkal ellátni. Önzetlen törekvésének és páratlan buzgólkodásának köszönhető, hogy ezen emberbaráti intézmény a tavaly létrejött „Leányegylet“-tel egybeolvadt, mely fuzió alkalmat nyújt a vezetőségnek a szükölködő iskolás gyermekekről még nagyobb bőkezűséggel gondoskodni. Füzessy dr. helyett Spitzer Vilmos hevesi földbirtokos választatott meg az iskolaszék elnökének, ki a hevesi izr. iskolának és a tanítóknak eddig is meleg pártfogója volt.

Rossz tréfa. Nem rajtunk esik meg először, hogy akad egy egy éretlen, vagy gonoszlelkű suhancz, ki egyik-másik lapnak olvasóit valamely koholt hirrel felülteti. Így esett meg rajtunk, hogy a mult hó végén egy levelezőlapon azt a rövid hirt vettük Halasról, hogy ottani érd. kartársunk,

Eichler Albert ur meghalt. Tisztelt kartársunk arról értesít, hogy eszeágában sincs ily tragikumot elkövetni, ellenkezőleg, oly ép és egészséges, mint a makk. A közmondás azt tartja, hogy kinek korai halálhírének költik, az sokáig él. Kivánjuk, hogy ez a közmondás *Eichler* kollégánknál is igazolást nyerjen. Éljen az emberi kor legvégső határáig jó egészségben, tisztelve és szeretve környezetében!

A testi büntetés lélektana czimen igen érdekes tanulmányt irt Lederer Ábrahám, az örökké tevékeny ped. író, kinek egy másik érdekes és tanulságos cikke ép most foly lapunkban. „A testi büntetés lélektana“, mint a „Néptanoda“ külön lenyomata füzetes kiadásban megrendelhető Budapesten, Wodianer F. és fiainál. Ára 40 fillér. Tekintettel, hogy a testi büntetésről most különféle lapok sokat irnak és a kérdés aktuális, tanítóinknak a kis füzetet annál melegebben ajánlhatjuk.

Névváltozás. *Wertheimer* Géza zólyomi hitoktató nevét „*Vajdá*“-ra magyarosította.

Esküvő. M. hó 26-án tartotta esküvőjét *Glasz* Lipót ur *Sipos* Izabella kisasszonynyal, *Sipos* Ignác b.-almási ismert nevű tanító kedves leányával. Az új párnak és az örömszülőknek gratulálunk.

Szerkesztői üzenetek.

G. Ign. Póstyén. Az Orsz. Izr. Tanítóegyesülettel kötött szerződéses viszonyomnál fogva b. ajánlatát nem fogadhatom el. A héber A-B-C-ről csak szakember mondhat véleményt, az is csak akkor, ha a könyvecskét teljes egészében látja. A beküldött első oldalt nem adhattuk ki bírálatra, de mihelyt a könyvecske kezeink között lesz, szakszerű ismeretéről gondoskodni fogunk.

H. M. Mátészalka. Oly kedvezően intéztettük el, a mennyire a körülményeknél fogva lehetett. Üdvözet!

Dr. Kelemen Adolf, rabbi Urnak. Nyiregyház. Hálás köszönettel vettem és kérem Főt. Urat, tolmácsolja ezen érzelmeimet az érd. tantestület előtt, mely gyenge működésével oly szép szavakban méltatta. Az Önök elismerése buzdításul szolgál nekem, hogy a zsidó tanítóság és a zsidó iskola ügyét lankadatlan lelkesedéssel szolgáljam tovább. B. soraikat eltettem kedves emlékül irásaim közzé, hol vannak ilyenek is, de *amolyanok* is. Üdvözet.

S. D. P. Diószeg. Első kérdés: igen, tartozik fizetni. Második kérdés: nem tartozik fizetni.

F. I. Szécsény. Jönni fog, de türelmet kérünk.

R. I. D.-Szerdahely. Helyesebbnek találnám, ha árváink érdekében a legközelebbi közgyűlésen szólalna fel. Ott sokkal több eredményt várunk tőle. Üdvözet!

Eichler és Weisz uraknak. Halas. A sajnálatos felültetésről nem mondhatunk többet, mint a mennyit már önökkel közöltünk. A lev.-lapon Weisz kolléga vonásait véltük felismerni, annál inkább, mert igaz, hogy csak odavetve, de neve volt aláírva, mintha valaki sebtében kanyarítja oda a nevét. A kéziratot sajnálatunkra megsemmisítettük, mielőtt Eichler kolléga levelét vettük. A kellemetlenségért mindenestre bocsánatot kérünk.

Lipkovics Emil polg. isk. tanár. Nagy-Várad. Ha uraságod nem is nyelvész, de nyelvészkedni jól tud; ha pedig nyelvész, akkor is nyelves nyelvész. Nem illik meggyanusítani egyesületünket és annak vezetőségét azért, mert egy halasi gézengúz lapunkat felültette. Örüljön, hogy a sógorára vonatkozó hír alaptalan. Punktum.

L. J. Debreczen. Fogadja szívélyes üdvözetünket.

Sz. A. Eperjes. Becses sorai aktuálitásukból vették, miután mai számunkban már közöljük, hogy a tétel mint közgyűlésünk egyik tárgya fog szerepelni. A többit pedig nem jó feszegetni, mert a sok megárt, mi pedig csak használni akarunk az ügynek.

Többeknek. Már ismételtén figyelmeztettük lapunk t. olvasóit, hogy reklamációikat *ne hozzánk*, hanem *Hajnal* Jakab nevére tessék czimezni, mint az egyesület titkárához. (Sip-utca 12.)

Kl. M. B.-Szt.-László. Tessék elhinni, a felhívásokkal nem érünk célra és nincs is annak semmi értelme, hogy egyes közömbös embereket erőnek-erejével becsalogassunk egyesületünkbe. Hiszen ezen urak csak a tanító nevet viselik, de máskülönben kalmárlelkek, kik nagyon is mérlegelik, mi haszon háramlik rájuk az egyleti tagság révén. A közzel ők nem törődnek semmit. Szeretik ugyan a sült gesztenyét, de csak akkor, ha mások kaparják ki azokat az égető parázs közül számukra. Ő, ismerjük mi e speciést nagyon jól és nagyon régóta. De bezzeg, ha bajba kerülnek, mennyire apprehendálnak, ha az egyesület nem üríti ki összes zsebeit számukra, ha elnök, titkár, szerkesztő nem futkároz érdekekben. — A lapot a tanfelügyelő ur részére a titkártól kérje.

Jutalomkönyv.

A Hazáért és Szabadságért.

Képek a kurucz-labancz világból.

Mindkét nembeli tanuló - ifjuság számára

irta

Barna Jónás.

————— **Ára diszes kemény kötésben 1 korona 20 fillér.** —————

Szerző tulajdona.

Ezen hat ivre terjedő ifjusági irat színes leírásokban tünteti fel a 200 év előtti kurucz-labancz világot Magyarországon. Vonzó elbeszélésekben azokat az eseményeket rajzolja, azon személyeket szerepelteti szerző, melyek a gyermeki lelket megragadják, melyek a gyermek gondolatvilágába beillenek. Történetünk egy szenvedésekkel teli korszakából meríti a tanuló-ifjuság ezen elbeszélés nyomán a hazaszeretet erényét és megszereti azokat, kik a magyar nemzetért mindenüket áldozták. A nemes áldozatkészség mellett ott leselkedik az önzés, a haszonlesés, a minthogy az életben is a fény és árny elválaszthatatlanok egymástól. Ezen ifjusági irat elolvasására kedvet kapnak tanulóink, hogy a hazai történetet alaposan megismerjék, és *nagy előnye még e könyvecskének, hogy idegen mintára faragott fantasztikus, vagy lapos ürességek helyett a nemzeti ifjusági irodalmat, melynek oly nagy szükében vagyunk, kívánja szolgálni.* A 200 év előtti hazai állapotok, Zrinyi Ilona, II. Rákóczy Ferencz gyermekkora, a bécsi udvar törekvése, Kollonics primás szereplése, a kurucz háboru kitörése, Ocskay és Vak-Bottyán, Czinka Panna, mint a Rákóczy-felkelés egyik ismert és közkedvelt alakja, a kuruczok portyázása oly színes és eleven képet festenek, hogy minden gyermek örömmel és ismételten fog e megragadó elbeszélésekben gyönyörködni.

A kötés és külső kiállítás is igen diszes és szerző nem sajnálta a költséget, hogy a könyv értékét szép illusztrációkkal emelje.

Az első üres oldal emléklap, mely arra szolgál, hogy a jutalomban részesítendő tanuló az iskolaszéki elnöknek, a tanítónak vagy szülőnek emléksoraival, vagy aláírásával kapja kezéhez a könyvet, miáltal ez neki becses emlékké válik. *Kérem tisztelt kartársaimat, küldjék meg nekem a helybeli felekezeti, községi vagy állami iskolaszéki elnökök, gondnokságok és igazgatók pontos címét, hogy a megrendelő felhívást az illetőknek elküldhessem.*

A könyv nálam már most is kapható és kérem a megrendeléseket egyenesen hozzám intézni, mert a bolti ár tetemesen nagyobb. **Megrendelők 20%** kedvezményben részesülnek.

Tisztelettel

Barna Jónás

Budapest, VII., Akácza-utca 57.